

CARSTEN TAGE NIELSEN, DORTHE GERT SIMONSEN & LENE WUL (red.): Mod nye historier. Rapporter til Det 24. Nordiske Historikermøde, Århus 9.-13. august 2001, bd. 3, Skrifter udgivet af Jysk Selskab for Historie 49, Århus 2001, 216 sider, ISBN 87-988491-2-3.

På Det 24. Nordiske Historikermøde i Århus i 2001 organiserede Netværk for Historieteori & Historiografi en række pandediskussioner om tre af tidens varme teoretiske nyorienteringer: den sproglige vending, mikro/makrohistorie og erindrings- og identitetspolitik. Hver af pandedeltagerne forfattede på grundlag af nogle på forhånd stillede spørgsmål et skriftligt oplæg til debatten, som blev udgivet og distribueret på forhånd. Som det er normalt ved sådanne udgivelser, er der tale om blandede bolcher. Måske burde den moderne informationsteknologi bl.a. bruges til, at man distribuerede denne type forberedende tekster elektronisk og reserverede det tålmodige papir til mere gennemarbejdede og gensidigt afstemte bidrag.

Til den første pandedebat blev deltagerne bedt om at give deres bud på, hvad »den sproglige vending« har betydet for opfattelsen af forholdet mellem sprog og verden, for kildernes erkendelsesmæssige status og for historikernes brug af kilderne. Som man måske kunne forvente, har de enkelte pandedeltagere besvaret den stillede opgave meget forskelligt. Den norske historiker May-Brith Ohman Nielsen vælger på grundlag af sine metodiske overvejelser og erfaringer i forbindelse med en doktorafhandling om den norske bondebevægelse 1915-40 at give en kompakt, men udtømmende besvarelse af de stillede spørgsmål. Hendes afbalancerede og positivt-kritiske gennemgang er forbilledlig klar, også i sine etiske idealer.

Hvis man ikke lige vidste det, ville man derimod aldrig have formodet, at Ulrik Langens bidrag om ceremonien som kilde og praksis i princippet skulle relatere sig til de samme spørgsmål som Ohman Nielsen. Berøringspunkter findes godt nok, fordi Langens overvejelser bl.a. drejer som en ændret kildebrug, men grundlæggende set er der tale om en glimrende introduktion til den nye litteratur om ritualer og ceremonier med vægt på fransk forskning.

Det tredje og sidste bidrag til afdelingen om den sproglige vending stammer fra Erling Sandmo, der i Norge har profileret sig som postmodernistisk profet. Han besvarer spørgsmålet ved at præsentere et teoretisk og et praktisk eksempel. Det teoretiske eksempel er den traditionelle prolog til det postmodernistiske evangelium, nemlig Michel Foucaults forfatterskab. Det praktiske eksempel er en drabssag fra efteråret 1629 i Norge. I sin løse (postmodernistiske?) form er Sandmos bidrag ganske underholdende, men mangler i al sin veltalenhed dybest set analytisk og dermed kritisk skarphed. Den mest konkrete konklusion, at den sproglige vending og den ny kulturhistorie på mange måder er en »ny filologi«, og at kildernes levningsspekt træder i forgrunden på bekostning af beretningsudnyttelsen, har han til fælles med Ohman Nielsen.

Den anden pandedebat handlede om mikro- og makrohistorie og er repræsenteret ved to bidrag. Det første ved Sigurður Gylfi Magnússon er måske det, der mest ligner et diskussionsoplæg, idet det har karakter af et meget langt til-løb til et meget lille spring. Magnússon begynder med et ret udførligt referat af en debat om socialhistoriens tilstand i det amerikanske tidsskrift *Journal of Social History* i anledning af en række højrepolitikers angreb på disciplinen og dens udøvere, fortsætter med at fortælle om sin egen voksende utilfredshed med det amerikanske social science- og Annales-inspirerede paradigme og ender med en lille udredning af hovedstrømningerne inden for italiensk mikrohistorie,

hvor der tages stærkt parti for Gianna Pomatas udgave imod Giovanni Levis skole. Ad disse lidt krogede veje når han frem til, at »social history« er en fiasko, fordi den ikke har opfyldt sit »main goal: namely to make ordinary people their subject«. Skurken i denne tragedie er den vanhellige treenighed »meta-narratives«, »macrohistorical research« og »general history«. Løsningen på problemet er »singularization of history«, dvs. mikrohistorie af den rigtige slags, der vil gøre os i stand til at »start anew with a clean slate« og »turn our gaze away from the centralized nature of ideologies«. I forhold til den ret udførlige historiografiske redegørelse er Magnússons præsentation af løsningen så kortfattet, at den næsten har karakter af teser. Det gør det vanskeligt at tage stilling til hans løsningsforslag, men man må antage, at debatten har været livlig.

Også Flemming Mikkelsen slår stort brød op, og med inspiration i Immanuel Wallersteins *Open the Social Sciences* (1996, dansk udg. 1999) lader han analysen af en intellektuel-akademisk fiasko danne afsæt for sit bud på en løsning. Udgangspunktet er de traditionelle samfundsvidenskabers (og i dette selskab befinder historievidenskaben sig) magtesløshed over for de store samfundsspørgsmål, deres institutionelle isolation og deres faldende erkendelsesmæssige udbytte. Løsningen er imidlertid ikke mikrohistorie, men historisk sociologi som den tredje vej mellem den alt for idiografisk orienterede historie og de ensidigt nomotetiske »hårde« samfundsvidenskaber. I det hele taget virker bidraget mest som en indledningsforelæsning til historisk sociologi forsynet med fyldige litteraturhenvisninger. Mikrohistorien nævnes kun som et – og ganske bestemt ikke det mest givende – analyseniveau underordnet makrohistorie og verdenshistorie. Mikkelsens begejstring for den historiske sociologi udarter til tider til en decideret »sales talk«, som vist må være det rette ord i denne sammenhæng: »den historiske sociologi ... sætter sig større mål end den øvrige historie og sociologi, den stiller vanskeligere og mere omfattende spørgsmål, den lover mere og tager større risici. Den adskiller sig radikalt fra de øvrige samfundsvidenskaber på flere områder og har været nyskabende, ikke mindst hvad angår teoretiske overvejelser og udviklingen af nye forskningsstrategier«. Således rustet er vi ifølge Mikkelsen klædt på til »totalhistorie eller historisk syntese«. Anmelderen sidder tilbage med et stærkt ønske om at have hørt Magnússons replik til den påstand.

Den tredje session bar overskriften »faget, historikerne og det omgivende samfund« og satte fokus på erindrings- og identitetspolitiske spørgsmål. Det første bidrag af David Ludvigsson er en case-study, der skildrer den svenske regerings kampagne »Levande historia«, der havde til formål at oplyse om Holocaust og opdrage til demokrati og tolerance. Holocaust er jo et forbløffende historisk fænomen, både i sin egen (historiske) ret og ikke mindst som erindringspolitik. Den stort anlagte og succesfulde svenske kampagne begyndte som et spontant initiativ af den svenske statsminister Göran Persson i juni 1997 udløst af en undersøgelse, som angiveligt dokumenterede udbredt tvivl om udryddelseslejrenes eksistens blandt svenske skolebørn. Hurtigt blev der nedsat en embedsmandsgruppe, der skulle omsætte statsministerens impuls til praksis, og lavinen rullede med bøger, undervisningsprogrammer, film, konferencer, internationalt samarbejde og forskningscenter – hvoraf vort eget Dansk Center for Holocaust- og Folkedrabsstudier er en indirekte udløber. Det er en på mange måder fascinerende og tankevækkende historie, der illustrerer en række dilemmaer i forholdet mellem samfundets politiske og moralske behov og de professionelle historikers univers. Står ønsket om at udbrede Sandheden (med stort S!) om nazismens udryddelseslejre med det formål at opbygge tole-

rance og demokratisk sindelag ikke i direkte modstrid med faghistorikernes normale understregning af historiens åbenhed og flertydighed og deres dybt-siddende aversion mod håndfast ideologisk instrumentalisering af historien? Skal historikerne derfor nøjes med at forholde sig kritisk, distancerende og dekonstruerende til historien, og det vil sige afstå fra positive, konstruktive svar på det omgivende samfunds orienteringsbehov? Hvordan skal man skelne mellem brug og misbrug af historien, både blandt »amatører« og professionelle, og hvad er de professionelle historikers rolle i den sammenhæng? Ludvigssons afsluttende overvejelser om dette dilemma udgør et spørgeskatalog, som egner sig til samvittighedsransagelse for enhver historiker, der ved, at der er en verden uden for elfenbenstårnet.

Guri Jørstad Wingårds bidrag om »History and Bildung« tager fat på nogle af de samme spørgsmål, men fra en rent teoretisk indfaldsvinkel. I en lidt tung og sprogligt ubehjælpssom stil – hvorfor vælger denne nordmand at skrive på engelsk til et *nordisk* historikermøde? – problematiserer han de to klassiske skæringspunkter mellem historien og samfundslivet, nemlig historien som en moralsk og politisk læremester og historien som identitetsskabende instans på individuelt og kollektivt niveau. Begge dele afvises til fordel for en politisk korrekt, moderat postmodernisme, hvis påvisning af det konstruerede og foranderlige i ethvert samfundet og i al meningsdannelse udløser et kritisk og demokratisk potentiale hos selvstændige, ansvarlige og aktive borgere. Det er svært at være uenig på dette abstraktionsniveau, men man spørger uvilkårligt sig selv, hvordan Wingårds idealer klarer konfrontationen med den virkelighed, Ludvigsson så plastisk har beskrevet.

Carsten Tage Nielsens relativt korte bidrag om historie og historikere i en postnational og postmoderne tid runder bindet af. Hans udgangspunkt er begrebet historiebevidsthed, som sammenknytter fortidsfortolkning, nutidsforståelse og fremtidsforventning. Det ligger i denne teori, at ændringer i et af ledene, udløser ændringer i hele systemet. Ligeledes er det et integreret element, at faghistorikerne kun er en blandt flere aktører, og at historiebevidsthed produceres og forhandles i mange forskellige sammenhænge. På denne baggrund reflekterer Nielsen over betydningen af murens fald, den sproglige vending og postmodernismen i almindelighed sammenholdt med nogle udviklingslinjer i de sidste godt 100 års danske historiografi. Der er altså bolde nok i luften, og interessant nok ender overvejelserne ved de samme dilemmaer, som danner slutpunktet i Ludvigssons bidrag. Det er på den ene side faghistorikernes konkrete vanskeligheder ved at gøre deres indflydelse gældende i medierne uden fuldstændig at miste deres akademiske integritet og identitet og på den anden det både teoretiske, politiske og moralske spørgsmål, hvilken form for positiv erindrings- og identitetspolitik historikerne skal føre. Heller ikke Nielsen opfatter den fornemme tilbagetrukkethed i det dekonstruktive elfenbenstårn som et reelt alternativ.

Forfatterne til de otte bidrag i *Mod nye historier* har løst deres opgave på meget forskellig måde. De nye historier, som vi angiveligt bevæger os imod, forbliver dog i alt væsentligt hinsides horisonten. Det gør imidlertid ikke så meget, for på en anden måde er de nye historier – ligesom Gudsriget – allerede midt iblandt os, hvis vi altså – ligesom disciplene – har øren at høre med. Og øren vil i denne sammenhæng sige sans for de dilemmaer, længsler, traditioner og muligheder, som på mangfoldige måder gennemstrømmer de fleste af bidragene og byder sig til som inspiration til enhver tænkende og skrivende historiker.

Sebastian Olden-Jørgensen